

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Թուրքիան ավելի է կարեւորում Յեղասպանության ճանաչման խնդիրը, քան մենք

Տեղեկատվական եւ այլ աղբյուրներ հազիվ էին սկսել հավաստիացնել, թե ամերիկյան նոր վարչակարգը լրջորեն է փնտրում առաջիկա Ապրիլի 24-ին Հայոց ցեղասպանությունը ղեկավարողներին, նախագահ Բայդենի իսկ ստորագրությամբ ճանաչելու հարցը, հայկական սարքեր ժողովում, ոմանք չարամսորեն, ուրիշներ միանաքար, սկսեցին չարախոսել, նույնիսկ արժեզրկել նման ճանաչման գաղափարն անգամ:

Հեռու մեզից ջուրը չսեսած բոքիկանալու թեթեամսությունը: Մ. Նահանգների հաջորդական նախագահները, բացի նախագահ Ռեյդանից ամերիկահայությանը եւ մեզ բոլորիս այնքան են հուսալիք արել եւ այնքան դառնություն մասնառել, որ իրավաբանները թերահավաս են դարձել բոլորս, եւ կարծում են, որ հրաժարվելու համար կլինի, եթե հաջողվի լրբիսական մեր կազմակերպություններին, հայ եւ օտարազգի մեր բարեկամներին հաղթանակ սանել թուրքական լրբիսական հզոր խմբերի դեմ ներկա կասողի դատարանում, այս անգամ իրականացնելով մեր արդար ցանկությունը: Իսկ հաջողելու դեպքում սակավին հարց կարող է մնալ, թե նախագահական ճանաչումը կունենա՞ր դատարանական (binding) հանգամանակ, անկախ այն իրողությունից, որ այս անգամ գործնական ճանաչման հավանականության օգտին է խոսում փաստը, որ 2019 թ.ին ամերիկյան Կոնգրեսը իր զույգ մակասներով զրեթե միաձայնությամբ ընդունել է Ցեղասպանության մասնական իրողությունը:

Այս անգամ ձեռնդրած մասնավոր նշանակալի միջոցով մեր ժողովրդի իրավունքների փերեզակությամբ զբաղվող ղեկավար կոչվելու անարժան դատարանների ու գործակալական ցանցի ներկայացուցիչների գործողություններին ու բարբառաններին անդրադարձալուց: Բացի ՌԱԿ մամուլի խմբագիրների համախմբման հայտարարությունից, մասնափնտրման եւ զորուացրել են նաեւ բանիմաց ցան մարդիկ, Երջանակներ, մամուլի օրգաններ: Եվ խոսքը ուղղելով միամիտներին՝ հնարավոր դարձրեցին թե ինչ քննադատություններ, թե Մ. Նահանգների Կոնգրեսի, առավել եւս նախագահի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը, եթե այն իրականանա, թեեւ ուսացած, սակայն մեր ղեկավարն ու ժողովրդի համար սլյալ դատարանական դատարանի՝ բառի բուն իմաստով օրհնություն կլինի թե՛ հոգեբանական, թե՛ սարածաբանական, թե՛ աշխարհաբանական, թե՛ իրավական եւ թե՛ անվանազային իմաստներով:

Բարոյապաշտպանական իմաստով այդ ճանաչումը, դարձյալ «թեթ» մայմանականի սակ, հուսալիքալի, ընկճված ու սզավոր մեր ժողովրդին, Հայաստանում, Արցախում թե՛ Սփյուռքում, ոչ միայն ինչ-որ չափով սփոփանք, այլեւ կրկին հուսավորություն կորով կդարձնի, կմեղմի թերաթեփության բարդույթը, նաեւ հավաս կներուցի, որ Արարու-

թյունը ի վերջո կարող է նաեւ հաղթել: **Տարածաբանային իմաստով**՝ Հայաստանին կվերադարձնի սարածաբանում դիմադրողական գործուն լինելու առավելությունը: Դիմադրողականությունը՝ ընդդեմ թուրքական ռազմաբանական սանձարձակությունների, ներառյալ աղբիջանական նվաճողականությանը, եւ մեր առաջ կբացի սարածաբանում հակաթուրքական՝ ներկայիս ձեւավորվող կուլիցիայի ակտիվ անդամ դառնալու հնարավորությունը, միաժամանակ եւ հասկալի թուրքական նվաճողականությանը զոհ գնացած ու գնացող մյուս ժողովուրդների հոգուս մեզ աջակցության խթան կհանդիսանա:

Այստեղ հարկ է փարատել ոմանց մտավայրությունը, թե գերզոր երկրի կողմից այդ ճանաչումը մեր դաճակից ղեկուծյան՝ Ռուսաստանին կարող է մեզ համար վսանգավոր անհանգստություններ դատարել: Ընդհակառակը. դա կարող է հակակոչի լինել ռուսական մեծաղեկական Երջանակների որո ակրուններին. մեծերը մեծերի հայլերին սովորաբար ավելի լուրջ են վերաբերվում, քան մենք: Գնաչումը, աղախովաբար, մեզ կբերի որո դիվիդենսներ մեր բարեկամների ու թեմամիների հեռ բանակցության սեղանին:

Աշխարհաբանական իմաստով՝ դա անկասկած մեծացնելու է ցարդ, 1965 թ.ից ի վեր Ուրուզլայի ճանաչումով սկիզբ առած ճանաչման գործընթացի սահմանները ու Երջանակն աղասակ կլինի Ժխտողականության եւ Ուրացումի դեմ եւ հոգուս Ցեղասպանության կանխարգելման եւ դատարանի համամարդկային ջանքերի:

Իրավական իմաստով՝ ճանաչումը ամերիկյան դատարաններին կսփողի վերաբերության ենթարկել Թուրքիո դեմ կալվածային անհասական ու հավաքական փոխհատուցման հիմքով վարույթ չընդունելու իրենց ընթացակարգը: Այլ խոսքով՝ դա հնարավորություն կսա մեզ հատուցման դատարանով անհասական անձնական եւ հավաքական (եկեղեցի, համայնային եւ այլ կառույցներ) դատարանական հայցեր ներկայացնելու ամերիկյան դատարաններին:

Իսկ **անվանագրության տեսակետից** բավական կլինի հիճեցնել, որ ճանաչումը եթե (կրկին այս «թեթն») դատարան լինե, օրինակ, 2019-ին, Կոնգրեսի կողմից օրինագծի ընդունման օրերին Թրամփի վարչակազմի կողմից, աղաթուրք-աղբիջանա-աղաթեկչական երջանակի նախահարձակումը այսքան ուժգին ու դատարանը այսքան երկար չէր լինի:

Ու չմոռանալ ամենակարեւորը՝ Թուրքիան մեկ բան է որդես Ժխտողականության մեջ հաջողած երկիր, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ որդես Ցեղասպանությամբ դատարարված ղեկություն: Ահա՛ թե ինչու Երդողանի վարչակարգը այդքան եռանդ, փող եւ ֆրիմք է թափում Գնաչումը կանխելու համար: Հանցագործները մի՛ս են այդդես:

ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏՔԵՐՅԱԼ

Մեր պարտության դատը. ԳԴՀ վերգնահատում է իր անվտանգությունը

«Ազգ»-ում անդրադարձել ենք, որ Գերմանիայում օրակարգային փնտրման է արժանանում անօդաչու թռչող սարքերով բանակը վերազինելու հարցը, որդես օրինակ ներկայացվում է Ղարաբաղյան դատարանում Աղբիջանի հաղթանակն աղախոված գերադիական այդ մարտուղ: «Ֆրանկֆուրտեր ալգեմայնե ցայթունգի» ֆաղաբական մեկնաբան Փեթեր Քարսթենը աղբիջի 8-ին ծանուցում է, թե անուս իրազեկ են, որ ԳԴՀ ԶՈՒ լավագույն վիճակում չէ, այդուհանդերձ զարմացած երկրներին, իսկ մեր դատարանը, դատարան կառավարությունը խուսափում է ճեմարիս բանավեճից, անցյալի սուսը սփոփանք դարձրած՝ արհամարհում է արդի մարտահրավերները:

ԱՆՍԻՏՅՏ ՀՈՒՍԵՓՅԱՆ

Թեմանական միակ ֆայլը, որ Թուրքիան դեռ չի ձեռնարկել ընդդեմ Հայաստանի, դա ռազմական ներխուժումն է

ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏՔԵՐՅԱԼ

Թուրքիան
«Ազգ»-ը նախորդ համարում, անդրադարձալով Հայաստանում հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման խնդիրներին, մեկ էր, որ ՀՀ արս-

Փաճիցյանի ելույթում ուսադրություն էին գրավում «ղարաբաղյան դատարանից հեռ ստեղծված նոր իրավիճակում Հայաստանի Երջանակումը վերացնելու հնարավորությունների» եւ հաղորդակցության ուղիների բացումը սարածաբանում ինչդես մեր, այնդես Արցախի

գործնախարար **Արա Ալվազյանի** եւ ՀՀ անվանագրության խորհրդի գլխավոր ֆարսուղար **Արմեն Գրիգորյանի** հայտարարությունները Հայաստանի հեռ հարաբերությունները բարելավելու թուրքական միտումներին ընդառաջելու ենթաթեփուս ունեն, աղա ավելացրել՝ «Որքան էլ Թուրքիայի անունը չիճեասակի, այդ միտումների ընդառաջման դատարանականությունը, ըստ երեւույթին, խոր չէ նաեւ ՀՀ վարչադես Նիկոլ Փաճիցյանին», վկայակոչելով Անվանագրության խորհրդի մարտի 30-ի միտում նրա ելույթը:

Հանրաթեսության Երջանակումը դատարանականությունը: Ավելի քան ուսագրավ էին ՀՀ վարչադեսի դատարաններին համադատասախան որոճումներ կայացնելու սրամարվածության մասին խոսքերը, դրա «մեր ռազմավարական գործընկերոջ հեռ ցամախային ընդդեմը մեկ ճանաղարհ ունենալու» դատարանականությունն ու սարածաբանի երկարատե եւ կայուն զարգացման համար Հայաստանին դատարանականություն վերագրելու մոսթցումը: ➔11

Երդողանը մայիսին պատրաստվում է այցելել Շուշի

Մինչ ՀՀ գործադիր եւ օրենսդիր իճխանությունների բարձրագույն ներկայացուցիչները մսավարժաններ են անում փոխելու Թուրքիայի նկասմանը Հայաստանի դիրհորոճումը «ստեղծված նոր իրավիճակում», իսկ հասարակական եւ ֆաղաբական Երջանակները բուռն կերով փնտրում են դրա նդատակահարմարությունը, զգալով, ըստ երեւույթին, հայ-թուրքական հարաբերություններում ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուսինի ներգրավվածությունից բխող վսանգը, Ռեջեմի Թայիպի Երդողանը հայտարարեց Լեռնային Ղարաբաղ այցելելու իր մսարդության մասին:

Նաեւ կելու ենք լինել եղբայրական Աղբիջանի կողմի եւ դատարանել մեր թուրքական արժեները Լեռնային Ղարաբաղում: Կարեւոր է ոսփ կանգնեցնել երկիրը, որ մեր եղբայրները ի վիճակի լինեն վերադառնալ իրենց բնակավայրերը: Ար. Ռամաղանի սոներից հեռ (մայիսի 13-ին) ուզում ենք այցելել Շուշի, սոները միասին մեելու հույսով», ասաց Երդողանն մասնակցելով տեսակաղով Համաթուրքական խորհուրդի առցան գումարված զագաթածովին: Ի դեղձ՝ Թյուրքալեզու երկրների համագործակցության խորհրդի հունվարի 19-ին բախվում գումարված զագաթածովում Իլիամ Ալիեը Շուշին հոչակել էր երկրի մսակության մայրաբաղաբը եւ ընդգծել, որ ֆաղաբը իր դատարանականությունն արժեներով կարող է մայրաբաղաբ լինել ոչ միայն Աղբիջանի, այլեւ ողջ սարածաբանի համար:

Հ.Չ.

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Հայրենասերը

Եւրոպայի մէջ երկար տարիներ ուսանած, մասնագիտացած եւ յաջող աշխատանք ունեցող հայ երիտասարդ մը ամիսներ առաջ որոշեց վերջնականապէս Հայաստան հասնալու: Փիտերսոնը մասնագիտութեամբ եւ արուեստաւոր այս երիտասարդին համար Հայաստանը իսթալական երկիր էր, ուր սեփական սան նման կարելի է հանգիստ ապրիլ, գործել եւ նախասիրութիւններուն յազուրդ տալ:

Անուշուկտ աւոր մէջ դեր ունեցած է արուեստաւոր ու գրասէր հոր մը եւ մօր մը ծնողական դաստիարակութիւնը: Եւ անձամբ ճանչնալով ենթական, ըսեմ, որ նաեւ դեր ունեցած է իր անձնական մտայնութիւնն ու խառնուածիք, որմէս գիտակից մարդ:

Իր գրառումներն ու լուսանկարները դիմատետրի (facebook) էջերուն ցոյց կու տան, որ ան իր «յաղթանակը» կը տեսնէ, Հայաստանի առաւելութիւնները թուելով ու վայելելով, ձեռով մը դասասխանելով այն օտար ընկեր-ընկերուհիներուն, որոնք զարմացած էին իր առած որոշումին համար ու չէին հասկնար, թէ ինչպէս եւրոպական միջավայրին մէջ ապրած, ձեւատուած եւ կենցաղը իւրացուցած մէկը հսկայ երկիր մը կը լի է կերթայ հազիւ ծանօթ, կասկածելի իրավիճակով, մոզիկ երկիր մը, որը իսկութեան մէջ ոչ իր ծննդավայրն է, ոչ ալ իր փառաբանական հայրենիքը:

Եկած օրէն որոշեց ճանչնալ Հայաստանը եւ հեռակայ իր աշխատանքին առընթեր՝ ժամանակ տրամադրեց ճամբորդութիւններ կատարելու, մօտէն ծանօթանալու երկրին դասմանականութիւնը, իսպառնակներուն, վարչական, եկեղեցիներուն, խաչքարներուն, լեռներուն ու ձորերուն, դաշտերուն ու անտառներուն, մարտից, յասկապետ գիւղացիներուն, անոնց կենցաղին, ժողովրդային ձեռարուեստին, նոյնիսկ ճաշերուն ու սեղանի բարիքներուն: Միով բանիւ, իր տարբեր մէջ էր եւ ուրախ իր որոշումին համար: Իր խանդավառութեամբ ուրախ էի նաեւ ես:

Ամէն օր անգլերէնով գրառումներ կատարելով հայաստանեան գեղեցիկ բան մը կը ներկայացնէր իր օտար բարեկամներուն եւ կուրախանար անոնց զովասանական անդադարները կարողանալով: Կը գգար, որ տէրն էր այս երկրին եւ հոյարս էր, որ իր սեփական զանգեքը կը զարմացնէր օտարները եւ գնահատանքի կարժանանան, ձեռով մը հակադարձած ըլլալով անոնց ունեցածներուն հանդէպ ժամանակին իր ցուցադրած հիացումներուն: Հոն՝ անոնք էին յոյսարարները, իհրամա՞ դերերը փոխուած էին:

Կը վախնայի որ առաջին տրամադրութիւններէն ետք յանկարծ ժխտական բաներ ալ սկսի նկատել եւ անոր խանդավառութեան ջերմաստիճանը ակամայ վար սահի:

Ու դաստիարակ անկանխատեսելի՞ն՝ արցախեան դաստիարակն ու Հայաստանի անօթալի դաստիարակը: Ի՞նչ գրէր, ի՞նչ բացատրութիւն տալ, ինչպէ՞ս համոզել իր բարեկամները, թէ երկիրը դաստիարակեան մը զոհ զացած էր, թէ թուրքի գործնական միջամտութիւնն էր դաստիարակը, կամ Իսրայէլի ռազմական օժանդակութիւնը եւ այլն, եւ այլն: Հոյարս երիտասարդը յուսալուած էր, չէր հասցնէր իր բարեկամներուն յանձնարարի հարցումներուն դասասխանել: Վրայ հասաւ Չափակը:

Չվարանեցաւ ու երկու օր առաջ դիմատետրին մէջ երկտողով մը իր զարմանքը կը յայտնէր, թէ ինչպէ՞ս աշխարհի առաջին Քրիստոսեայ դաստիարակը Չափակեան առթիւ դաստիարակեան արձակուրդ չէ յայտարարած, նոյնիսկ երկու քաղաքի Մեռելոցի օրը չէ յարգուած... Գիտէի որ Հայկերի մէջ իր դաստիարակութիւնը անցուցած այս տղուն մտիկն մէջ, դեռ թարմ են դրոշմական յուշերը, ուր գտական արձակուրդները կը սկսէին չորհրդաբարձ օր, երբ դրոշմի անբոց շառակներով ինքնընկերակցի կը տանէին խոստովանանքի եւ հարգութեան, սկիզբը դնելով միաբարբայ արձակուրդին: Յաջորդ օր՝ հինգշաբթի՞ն՝ Ռոմանայի օրն էր, ուրբարձ՝ հաշտութեան, Եւրոպա՞ն՝ Իսրայէլի, կիրակին՝ Յարութեան, երկու քաղաքին՝ Մեռելոցի, երեք քաղաքին Չափակեան երրորդ օրը հանգիստ ու չորհրդաբարձ վերադարձ դրոշմ: Անկախ ամառային Հայկերն էր, այստեղ շատ մը բաներ տարբեր են: «Սփիւռքի մէջ ամէն ինչ ըրինք, որմէսգի դաստիարակն են հայկական դիմագիծը, հոս ասոր կարիքը չկայ» միտք գրէի, դասասխանելով իր զարմանքին, սակայն դաստիարակ մը մտածեցի՞ գրէմ, թէ չգրեմ: Իսկապէ՞ս կարիք չկայ...

Թուրքիան՝ հալերձ թւանի

ԳԵՎՈՐԳ ՄՈՂՐՈՎՅԱՆ

Հայաստանը իր դաստիարակութեան ժամանակաշրջաններուն մտադրեալ եղել է դաստիարակներ, ռազմական գործողություններ, ազատագրական պայքարներ կիզակցեալ: Մենք միտք ձգել ենք խաղաղութեան, սակայն շատ թանկ գին ենք վճարել դրա համար: Մեր դաստիարակ եղել է տարբեր ներխուժողներին դէմ, բայց որմէս գլխավոր թւանի դաստիարակ մեր ծնված օրից բոլորիս գիտակցութեան մէջ արմատացուցել է Թուրքիան: Միգրացեալ թւանի բառը բավական մեղմ է սոված Թուրքիայի դաստիարակ: Սրա մասին վկայում է անջնջելի դաստիարակը: Մեր դաստիարակ կենսագրութեան արշուղն էր ողբերգական էջերը կառկած են հենց Թուրքիայի հետ: Թւանի մասին ու անցողիկութիւնը թուրքի մկտանալը կրկնապատկեց Արցախի երկրորդ դաստիարակ ընթացում, որտեղ փաստացի մարտնչեցին ոչ միայն Ադրբեյջանի, այլեւ վերջինիս ավագ եղբոր դէմ: Այդ ամենը վառ կերպով արտահայտեց Թուրքիայի՝ Ադրբեյջանին ուղիղ ռազմափառական ու ռազմատեխնիկական աջակցութեամբ, ինչ-որ նաեւ վերջինիս ներկրած վարձկան ահաբեկիչներով:

Երոզման Թուրքիան չի թաքցնում իր հայաստանը բաղաժամական նկրտումները, փոխադրելով վերջին օրացումները մեր երկրի իշխանական օղակի որոշ ներկայացուցիչներ բառացիորեն կամ ակնարկներով փորձում են խոսել մեր դաստիարակ թւանի հետ բարեկամական ու կառուցողական հարաբերություններ ունենալու մասին:

Ի՞նչ կառուցողական հարաբերութեան մասին կարող է խոսել զնալ մի դաստիարակ հետ, որը միտքն օրս ժխտում է Հայոց ցեղասպանությունը, այդպիսով փորձելով չկրկնապատկելու հանգամանքին, իշխանական դաստիարակներին, հռետորական իր «փայլուն» ձիրքով աչի ընկնող Հոփի Աղաբաբայանը, որը Զարվաճառը չէր համարում հայկական տարածք, երբեքն աշխարհեց, թէ Հայաստանին ի՞նչ կա Թուրքիայի կողմից ցեղասպանությունը ընդունելու փաստը: Եթէ նման միտք է արտահայտում Ազգային ժողովի դաստիարակը, ապա ի՞նչ կարող ենք ակնկալել Թուրքիայի մեջլիսի դաստիարակների մեծամասնությունից:

Ուշագրաւ էր նաեւ Անվտանգութեան խորհրդի փարսուղար Արմեն Գրիգորյանի արտահայտած այն միտքը, ըստ որի միտք է մոտեցումը «ԸՍԿԿ» Թուրքիայի հետ հարաբերություններուն: Ի՞նչ մոտեցումն փոփոխման մասին կարելի է մտածել, մասնավորապէս Երոզմանի գլխավորած դաստիարակ դերում, երբ վերջիններս ունեն հստակ ծրագիր՝ ստեղծելու մեծ Թուրան, նաեւ մեր երկրի տարածքային անբողջականութեան հաշիւը:

Ազգային ժողովի փոխնախագահ Լեւոն Նազարյանն էլ իր հարցազրույցներից մեկում լավ լուծում էր փնտրում Թուրքիայի հետ թւանի մասին վերջ տալու համար:

Սոցիալիստ էր, որ այս ամենը կարժանանա հասարակութեան բացասական գնահատականին: Իշխանությունների այս նոր թուրքամտ թեզը առաջինը չէր, որ բոլորն ֆնտրականների տեղի վրէժը հասարակական ամենասարբեր հարթակներում:

Ե՛՛՛՛՛՛՛՛ ՆԱՏՕ-ում, ե՛՛՛՛՛՛՛ Ռուսաստանում Անկարային կասկածել են երկակի խաղ վարելու հարցում

Արդեն նոր չէ, որ Թուրքիան իբրեւ կարեւոր գործընկեր է ընդունվում ինչ-որ Արեւմուտքի, այնպէս էլ Ռուսաստանի կողմից: Ավելին, այդ երկիրը երբեք նաեւ իր դիրքն օգտագործելով՝ կարողանում է վարել այնպիսի փառաժամանակություն, որ նվաճած մրցակից կողմերից ամեն մեկն աշխատում է նրան իր կողմը փոխել: Ու հավանաբար դրանով է դաստիարակութեամբ նրա զնալով աճող ունեցողությունների հանդէպ հաճախ աչի փակելու, կարծում ենք, խիստ անհեռաժամ փառաժամականությունը:

Իսկ ահա ռուսական news.ru կայքը արդիւն առաջին օրը այս առումով ուշագրաւ մի հրատարակում է արել, որը վերնագրված է «Անկարային կասկածել են ռուսական C-400-ներով ՆԱՏՕ-ի դէմ երկակի խաղ վարելու հարցում»: «Երկակի խաղ» այս կասկածը, դարձվում է նաեւ, միայն Հյուսիսատ-

լանտյան դաշինքը չի արտահայտել, այլ, ինչպէս գրել է հոդվածի սկզբում վկայակոչված «Վոեճնոյե օբոզրենիե» հանդէպը, Անկարային կասկածում է նաեւ ռուսական կողմը:

Բանն այն է, ասվում է հրատարակման մէջ, որ թուրքական կործանիչ օդուժը Բուլղարիայի եւ Ռումինիայի ռազմաօդային ուժերի ինքնաթիռների հետ Սեւ ծովի վրա օդ է բարձրացել «ռուսական ինքնաթիռներին հետեւելու եւ ուղեկցելու» համար: Այդ, նույն օրացումը նրանք փորձարկել են C-400-ները, եւ այժմ հարց է ծագում, թէ կարող էին արդոյթ թուրքական ռազմաօդային ուժերն այդ համակարգերի ռադիոտեղորոշիչներն օգտագործել ռուսական ինքնաթիռների դէմ:

Բացի այդ, նույն իրավիճակից զգուշացնում են նաեւ ՆԱՏՕ-ում: Այնտեղ կարծում են, որ Անկարան կարող է «երկակի խաղ» խաղալ արեւմտյան երկ-

րների դէմ: Ըստ այդմ դաշինքում չեն բացառում, որ Թուրքիան կարող էր հետեւել ոչ միայն ռուսական, այլ նաեւ ՆԱՏՕ-ի գործընկեր երկրների ինքնաթիռների տեղափոխման, իսկ ստացած տեղեկությունները հետո օգտագործել սեփական նպատակների համար:

ԱՄՆ-ում ընդհանրապէս կարծում են, նույն է հրատարակությունը, որ C-400 հրթիռահրետանային համակարգերը մարտական հերթադաստիարակի դնելով՝ այդ երկիրը կարող է խախտել տարածաշրջանում ՆԱՏՕ-ի երկրների հակաօդային դաստիարակութեան միջոցների աշխատանքի հավասարակշռությունը: Բանն այնտեղ է հասել, որ որոշ մասնագետներ հավաստում են, թէ Թուրքիան տեղեկատվություն է հավաքում դաշինքի ինքնաթիռների տեղափոխման մասին, իսկ հետո այն փոխանցում է Ռուսաստանին:

ՎԱՆԴԱՆՆԵՐԸ

Հայկական եկեղեցին դարձել է մշակույթի տուն, հյուրանոց ու «ազգայնականների գրասենյակ»

Թուրքիայի Եսփոեհիր նահանգի Թեփեբաջը թաղամասում (նախկինում՝ Յուբեյդե) հայկական թաղամաս) գտնվող՝ 19-րդ դարում կառուցված եւ Թուրքիայում գտնվող մյուս հայկական եկեղեցիների «սարն ընկած» Սուրբ Երրորդուն հայկական առաքելական եկեղեցու շենքի վրա Թուրքիայի դրոշի կողմին հայտնվել է Ադրբեջանի դրոշը: Այս մասին հայտնում թուրքագիտական մասնագիտացված Ermenihaber.am-ը:

1945թ. եկեղեցու շենքը Եսփոեհիրի հիմնադրամների կողմից վաճառվել է վերածվել է ժամանակակից կինոթատրոնի: Ավելի ուշ՝ 1974թ. սկսած, այդտեղ նույնիսկ երեսիկ ֆիլմեր են ցուցադրվել, դիտել մի քանի, որը թուրքերն իրագործել են հայկական բազմաթիվ եկեղեցիներում:

«Ձեռնադրված շենքի առաջին հարկում գործում է Թուրքիայի Հանրապետության հիմնադիր եւ առաջին նախագահ

Մուսթաֆա Քեմալի (Աթաթյուրք) մոր անունը կրող մշակույթի տունը (Zubeyde Han m Kultur Merkezi): Իսկ երկրորդ հարկում՝ Թուրքիայում «Գործ գայլեր» ծայրահեղական խմբավորման ֆալսֆական թեղ հանդիսացող «Ազգայնական Եսփոեհիր» կուսակցության (MHP) Եսփոեհիր նահանգային կառույցի գրասենյակն է»,- գրում է նշված աղբյուրը:

Շենքի արտաքին դասերին փակցված են կուսակցության առաջնորդ Դեվլեթ Բահչեթիի լուսանկարով դասասանը, կուսակցության լոգոն եւ Թուրքիայի դրոշը: Վերջերս էլ շենքի դասին փակցրել են նաեւ Ադրբեջանի դրոշը, ինչը կարող է դայմանավորված լինել արցախյան վերջին դասերազմում Ադրբեջանի հաջողություններով: Այս միջադեպի կադրային Twitter-ում գրառում է արել եւ դրան կից լուսանկար է հրատարակել թուրքահայ Օզան Դերմյանը:

Այս կադրային դասերը նա հեղանակով գրել է. «Հերիֆ չէ, որ հայկական եկեղեցին իրենցով են արել, հիմա էլ անուշ րոտի է Ադրբեջանի դրոշը սնկեին»:

ԳԵՆՐԻԳ ԳՅՈՒՆՈՒՅՅԱՆ

Ինչո՞ւ եք բետանապատում հայերի ոսկորներն ու մշակույթը

Ժամանակակից Թուրքիայի վարած հակահայկական ֆաղափականության կարեւոր գործոններից մեկը հայկական մշակույթի, այդպիսով՝ հայկական հեթոն ոչնչացումն է: Այդպիսի դրսեւորում էր նաեւ մայրաքաղաք Անկարայի Ուլուս թաղամասում գտնվող բանկերից մեկի նոր մասնաճեղծի շինարարության ժամանակ արված վանդալիզմը: Պարզվում է՝ հիմնի փորման աշխատանքների ժամանակ հայտնաբերվել են մարդկային բազմաթիվ ոսկորներ, որոնք զարհուրանք են դասառնել նույնիսկ բանվորներին ու հարակից շենքերի բնակիչներին: Թուրքիայի մեջլիսի հայազգի դասառնական Կարո Փայլանն անմիջապես արձագանքել է վանդալիզմի դեմքին ու սեփական հեռախոսով անցկացրել:

Փայլանին հաջողվել է կադասրի արխիվային ֆոնդից դուրս բերել սարածին վերաբերող փաստաթղթերն ու բացահայտել, որ մինչեւ Հայոց ցեղասպանությունը սարածում էր եւ հայկական գերեզմանոց, կաթոլիկ եկեղեցի եւ հայերի կողմից կառուցված ու Եսփոեհիրը բաղնիք:

Այս բացահայտումը շուտով է եղել ինչպես Փայլանի, այնպես էլ Անկարայի ֆաղափային ղեկավարության համար, որն ամենեւին էլ չէր սղասում շինարարական իրադարձությունների նման զարգացման:

Փայլանը հարցը բարձրացրել է Մեջլիսում՝ միաժամանակ գրավոր հարցում ուղարկելով Թուրքիայի Երջակա միջավայրի եւ ֆաղափաշինության նախարար Մուրաթ Քուրումին՝ բացատրություն դախանջելով այս դեմքին

առնչությամբ եւ իր վրդովմունքն արտահայտելով, որ այսֆանից հետո դեռ Եսփոեհիրում են շինարարությունները եւ կարելի է ասել առանց այն էլ սակնուվար եղած գերեզմանատունը եւս մեկ անգամ ողծվում է:

Ահա Փայլանի հարցումը.

«ա. Ինչո՞ւ չի դադարեցվում Թուրքիայի բնակարանաշինության վարչության (TOK) կողմից հայկական գերեզմանոցի վրա կասարվող շինարարությունը:

ա. Նկատում եմ, որ «TOK»-ը ոչնչացնում է Անկարայի մշակույթային արժեքներն ու ֆաղափային հիճոդությունը:

գ. Ինչո՞ւ եմ բետոն թափում Անասոլիայի հայերի ոսկորների եւ մշակույթային արժեքների վրա»:

Ամենասարօրինակն այն է, որ Թուրքիայի ճարտարապետների միությունն ավելի վաղ կոչ էր արել դադարեցնել այդ շինարարությունը՝ այն համարելով անօրինական ու անընդունելի: Կառույցի Անկարայի մասնաճյուղը դասառնապես դիմել էր Անկարայի ֆաղափաշարանի մշակույթի եւ բնության դախոդանության վարչություն, մշակույթի եւ զբոսաճոջության նախարարության հուճարձանների եւ թանգարանների գլխավոր վարչություն, ինչպես նաեւ՝ Երջակա միջավայրի եւ ֆաղափաշինության նախարարության կադասրի վարչությանը, բայց ադարդուն:

Հայտնաբերված ոսկորները փորձաքննության են հանձնվել «Անասոլիայի ֆաղափաշարությունների թանգարանի» աշխատակիցներին:

Գ Գ

Էրդողանը հրահանգել է թուրք-ադրբեջանական ֆիլմ նկարահանել Արցախյան վերջին պատերազմի մասին

Ավելի վաղ լրատվամիջոցները հաղորդել էին, որ սույն թվականի մարտի 2-ին Թուրքիայի նախագահի աշխատակազմի հանրային կադրերի վարչության ղեկավար Ֆահրեթին Ալթուն Անկարայում հյուրընկալել է Ադրբեջանի մշակույթի նախարար Անար Քերիմովին: Մամուլի այդ ժամանակվա հաղորդագրությունների համաձայն, հանդիման ժամանակ ֆնարվել էին երկրորդ մշակույթային մի Եսփոեհիր Եսփոեհիր, բայց բոլորովին վերջերս հայտնի դարձավ, որ հանդիման մեխը եղել է թուրք-ադրբեջանական ֆիլմի ստեղծումը, որը դասնելու է Արցախյան վերջին դասերազմում թուրք-ադրբեջանական սանդեմի սարած հաղթանակի մասին:

Ավելին՝ խոսքը ոչ թե մեկ, այլ բազմաթիվ ֆիլմերի եւ նույնիսկ սերիալների մասին է, որոնք բոլորը դասնելու են դասերազմի մասին: Այս նախաձեռնության հեղինակն Էրդողանն է, որն արդեն ստորագրել է այդ հրամանագիրը: Ավելի վաղ Թուրքիայի նախագահը հրահանգել էր «դասառն գրեք» հրատարակել «թուրքական մեծ հաղթանակի» մասին:

Ըստ որոճ աղբյուրների ողմման՝ այս դախին «դասերազմի փառաբանում-լուսաբանման» վրա են աշխատում բազմաթիվ հեռագոսոդներ, այդ թվում՝ դախասակն գոդդներ: Վերջիններիս անելիքը արձակ եւ չափածո գործեր գրելն է:

Ըստ Քերիմովի եւ Ալթունի՝ այս նախաձեռնությունը լինելու է «երկու եղբայրների սերս բարեկամության ամրադողդող»:

Գ.Գ.

Թուրք գրողն Ադրբեջանում մերժված է

2020թ. աճանը Հայաստանի դեմ սանձագերծված թուրք-ադրբեջանական դասերազմը, որդես այդդիսին, դասադարսել էր նաեւ թուրք գրող **Էլիֆ Շաֆաղը**՝ խաղաղության բազմաթիվ կոչեր անելով: Դրա դրսեւորումներից մեկը եղավ Շուճիի Դազանչեցոց եկեղեցու ռմբակոծությունից հետո այնտեղ թավջութակ նվագող հայ երաճիճ **Սեակ Ավանեսյանի** կասարման սեսանյութն իր

Twitter-յան էջում կիսվելով: Ավելի վաղ սեսանյութը կիսել էր **Կարո Փայլանը**: Շաֆաղը սեսանյութին կից գրել էր.

«Այս գրառումը բոլոր նրանց համար է, ովքեր հավասում են խաղաղությանը եւ չեն հրաճարվում խաղաղությունը դասադանելուց: Արվեստ՝ ավերակների մեջ... Շնորհակալություն, Կարո Փայլան, որ կիսվել եմ»:

Շաֆաղի այս արտահայտությունը, ինչպես ենթադրելի էր, սերով դիմավորվեց եւ թուրքերի, եւ նրանց ադրբեջանցի եղբայրների կողմից: Նրանք սոցիալական ցանցերում գրոհ սկսեցին գրողի դեմ՝ դախանջելով վաճառքից հանել «դախաճանի» գրեքը: Այդ կոչերին ու դախանջներին սեղի սկսեցին բազմաթիվ գրախանութներ եւ վաճառատեղաններից հեռագրեցին Շաֆաղի գրեքը՝ նրան համարելով մեճյալ: Այդ գրառումը թուրք-ադրբեջանցիներն ընկալել էին որդես աջակցություն հայերին ու Հայաստանին:

Էլիֆ Շաֆաղի սեղծագործություններն արդեն մի ֆանի սարի է Հայաստանի գրախանների եւ ընթերցող Երջանակների կողմից որոճակի ճանաչվածություն ու դախանջարկ ունեն: Տարիներ առաջ հայերեն է թարգմանվել ու հրատարակվել նրա «Սամբուկի բիճը» վեղը, որն էլ նրան առաջին անգամ ծանոթացրեց հայ ընթերցողի հեճ:

ԱՐԾԿԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱԼ

Նինա Պշաբեյան. Ուղը՝ արտին մոտիկ

Երաժիշտ Նինա Պշաբեյանը, որը սոցիալական հարթակներում հայտնի է որպես Նինա Ուղ, ծնվել է Լիբանանում, հայ հոր (ծագումով Այնթապցի) և լիբանանցի մոր ընտանիքում: Մեծացել է Շվեդիայում (Ստոկհոլմ-Նյուսվարն): Մասնագիտական ուսումն ստացել է Կահիրեի Արաբական երաժշտական ինստիտուտում, որից հետո օրգանային է ողջ Եվրոպայում և Միջին Արևելքում՝ ունկնդիրներին զբաղեցնելով իր ուղով և ուսուցանելով ձայնով: 2014-ին Նինան թողարկել է «Ծովային աղ» ալբոմը: Այժմ նա բնակվում է Դուբայում՝ ելույթներ ունենալով կիթառահար Աբիր Սաիդանիի հետ և հանդես գալով Տարբեր երկրներում:

լեկտրական գործիք լավ բարձրախոսով ու հնչյունի լավ դրվածով իր գործն անում է:

-Իսկ ուրիշ գործիք նվագում ես:

-Ոչ շատ արհեստավար եղանակով, սակայն նվագում եմ հարվածային և ստեղնային գործիքներ:

-Միջազգային հայ կասարողները կարելու հետք եմ թողել ուղի դասնության մեջ՝ Ուղի Հրանտ Զեմբուլյան, Ազադիոս Տոմբուլիս (Հակոբ Սամբուլյան), Ռուբեն Ալքրիսյան, Հարի Մինասյան, Ջոն Բերբերյան, Ջոն Բիլեզիկյան, Ռիչարդ Հակոբյան, Ալան Շավարժ Պարսիզյան, Արա Դինգյան, Ժորժ Զազազյան, Տարոն Մալախյան, Հայկ Յազեան, Էնդրյու Հակոբյան, Բրայան Անտոնյան... Դու քեզ այս ականջողիքի և ընթացիկ անդամ համարում ես:

-Ես կցանկանայի մեկ օր այդ ընթացիկ անդամ լինել: Բոլորս ունենք մեր երազանքները, և հուսով եմ, որ մի օր դրանք կյանքի կկոչվեն: Բայց առայժմ

ես ընդամենը ցանկանում եմ ուրախացնել մարդկանց և վայելել իմ երաժշտությունը: Զո նշանակում եմ անցել եմ երկար ճանապարհ և ունեմ երկար դասնություն, իսկ ես դեռ սովորում եմ:

-Զո երկացանկում կա՞ն հայկական ստեղծագործություններ:

-Ամեն անգամ հայկական երաժշտություն լսելիս փառաբանվում եմ, չնայած որ չեմ սիրաբանում հայոց լեզվին, բայց հորս լեզուն սովորելը մնում է իմ աղաքա ծագրերի մեջ, առաջն Աստված: Դուբայում շատ հայ երաժիշտ ընկերներ ունեն: Մեմ հանդիպում եմ միասին ժամանակ անցկացնելու համար: Արեւմուտքում բնակություն հաստատելուց հետո Միջին Արևելքի բնակիչները երբեմն վերադառնում են:

-Ենթադրում եմ, որ ուղի հանդեպ ունեցած ֆո կրով գրեթե անհնար կլինեք կարիերա շարունակել Շվեդիայում:

-Շվեդիան իմ տունն է, ես կցանկանայի այնտեղ կարիերա անեի, բայց ա-

ռանձնադրեցի: Միգրացի մի օր կանեմ: Շվեդիան երաժշտության համալսարանային առաջատարներից է: Ես հավաստում եմ, որ աշխարհը հիմա շատ ավելի փոքր է, հասկալիս 2020 թվականից հետո, երբ մի երգ է ծնվում, օրինակ, Աֆրիկայում, և մարդիկ Կանադայում կարողանում են անմիջապես լսել այն:

-Ես մեկ անգամ եմ եղել Դուբայում, 2007-ին, որպես Հայաստանի և Արցախի 300 հոգուց կազմված հավաքական երգչախմբի անդամ, որը ելույթ ունեցավ Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի հետ, թերևս առաջին անգամ խմբերգային երաժշտություն հնչեցնելով Արաբական Միացյալ Եմիրություններում: Ինչդիպի՞ր է հիմա երաժշտական կյանքը Դուբայում:

-Մեծանշան է: Ինչպես գիտես, Դուբայը բազմամշակութային է, ինչը մեր երաժիշտների առջեւ բաց է անում երաժշտություն ամբողջ աշխարհից: Մշակույթի այս խառնուրդը երաժշտություն սովորելը դարձնում է շատ ավելի հարուստ:

-Զանի որ Հայաստանում էլ եմ եմ հետաքրքրված ժողովրդական երաժշտությամբ (ցավով), երաժշտական դորոններում ուղ և այլ ժողովրդական գործիքների ուսուցումն անվճար է: Աղջիկս ուղի դարձնում եմ երաժիշտ դառնալու մտադրության: Այնուամենայնիվ, ի՞նչ կասեք ուղ նվագել սովորողներին:

-Երբ սկսեցի ուղ նվագել սովորել, ես այս գործիքի երկրպագու չէի: Ժամանակի հետ կարող եմ գեղեցիկ հարաբերություններ կառուցել այս մի կտոր փայտի հետ, որը շատ մոտ է ձեր արթին (բառացիորեն) և հոգուն: Ես կասեի՝ ընտրեմ մի քանի, ինչը ձեզ դուր է գալիս և այն, ինչ որ ուզում եմ, բայց մի քանի բաց եղեք Տարբեր հնարավորությունների առաջ:

-Եվ ավանդական հարցերից մեկը՝ երբեք այցելել է՞ ձեր հայրական երկիր:

-Երազում եմ ելույթ ունենալ Հայաստանում, բայց ամառային կայացելը՝ նույնիսկ առանց համերգների: Անցյալ տարի դաստիարակվում էի Հայաստան մեկնել մի հայ ընկերոջ հետ (նույնպես Լիբանանցի), բայց վրա հասավ կորոնավիրուսը, ու մեմ փոխեցի մեր ծրագրերը: Միգրացի ա՛յս տարի... Տեսնենք, թե կյանքն ինչե՛ր ունի մեզ համար դառնալ:

Ռումինական ռոքը՝ Հայաստանին

ռումինացի ճանաչված ջազ երաժիշտ, գործիքավորող Պետրե Իոնուլեսկուի հետ: Ռումինական կայքերից մեկին սկսած հարցազրույցում Կարապետյանը

մասնավորապես ասել է. «Հայերը սիրված են աշխարհով մեկ. մեմ, հավանաբար, մեր գեների մեջ բուռն ցանկություն ունենք՝ ծնունդով նոր վայրեր ու հաստատվելու այնտեղ: Օրինակ, ընտանիքս Լիբանանում է, մյուս հարազատները բնակություն են հաստատել Սկանդինավիայում, ես երկար տարիներ ապրում եմ Ռումինիայում: Բայց ոչ մի հայ երբեք չի մոռանա իր անցյալն ու ծագման երկիրը, որը մեծապես տուժել է, հասկալիս ոչ վաղ անցյալում: 1915 թվականին Օսմանյան կայսրության կողմից հայերի ցեղասպանությանը հաջորդեց սասնամյակների հակամարտությունը Լեռնային Ղարաբաղի տարածաշրջանում: Ես դա հասկացա այն վերին օրինակով, որը երբեք չբուժվեց և մի քանի ամիս առաջ նորից սկսեց արյունահոսել: Այստեղ՝ Ռումինիայում, ես որոշեցի բերել իմ խորհրդանշական ներդրումը և ուսուցություն հրավիրել այն փաստի վրա, որ ոչ մի հայ երբեք չի մոռացել իր երկիրն ու ծագումը: Եվ որ հայերը երբեք չեն հրաժարվի վերադառնալու տուն՝ մի փոքր և գեղեցիկ երկիր, աշխարհի ամենագեղեցիկ երկիրը, որը, սակայն, երբեք չի կարողացել խաղաղություն ունենալ իր թեմանիների դասառնով»:

ԳԵՎՈՐԳ ՈՅՈՒՆՄԱՆ

Բոլորովին վերջերս վերահրատարակվել է նշանավոր հայ արձակագիր Ստեփան Ալաջաջյանի՝ հայ գրականության անկյունաքարերից մեկը՝ «Գոմիացած վերք» վեպը: Վեպի վերահրատարակման գաղափարն ու խմբագրական ծանր աշխատանքը ստանձնել է բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր Բեյրութի հայ գրականության լավագույն գիտնականներից մեկը՝ Արծրուն Ավագյանը: Տղամարդուն իրականացվել է «Գուրգեն Մելիքյանի՝ Զառաթաղի բազմազան ընթացիկների հիմնադրամի» հովանավորությամբ: Ալաջաջյանի այս վեպը բացի գեղարվեստական բարձր արժանիքներ ունենալուց, առանձնակի հմայք ունի նաև դաստիարակական լինելու առումով: Այն ընդգրկում է հայության համար բախտորոշ 1912-1915թթ., երբ վերջնականորեն նախագծվեցին եւ իրականացվեցին հայ ժողովրդի կոտորածներն ու հայրենագրվումը: Վեպի գործողությունների վայրը Բեռլին-Սամբուլ-Կիլիկիա-Բաղդադ երկաթուղային գծերի տարածքն է: Վեպի առանձնակի արժանիք է սալիս նաև աղբյուրների բազմազանությունը, որովհետև բացի հայկական աղբյուրներից, Ալաջաջյանն առատորեն վկայակոչում է նաև անգլիական, թուրքական, ֆրանսիական եւ ռուսական մամուլի վկայությունները, որոնց մեծ մասի թարգմանիչը հենց ինքն է:

Վերահրատարակվել է Ստեփան Ալաջաջյանի «Գոմիացած վերք» եռահատոր վեպը

Արծրուն Ավագյանի ծավալուն առաջաբանից տեղեկանում ենք, որ Լոս Անջելեսի «Նոր օր» թերթում 1995թ ապրիլի 22-ին Ալաջաջյանը վկայել է, որ վեպը գրելու մտադրությունն իր մոտ ծագել է Հայկեմի Սուրբ Զառաթաղ Մանկանց եկեղեցու արխիվում իր մեծ հոր ու նրա եղբայրների խնդրագրերը հայտնաբերելիս, որն ուղղված էր Հայկեմի հոգեւոր առաջնորդին՝ իրենց սղանդից փրկելու համար, աղա՛ հայ գրողների ու մտավորականների հետ իր Սամբուլ այցելության եւ Բալկանյան ու Համալսարանային առաջին դաստիարակների մի ֆունկցիոնալ անհոգեմտության (այս եւ հետագա մեջբերումներն ու փաստագրական նյութերը ֆոնդում են դրո՛քստուր Ավագյանի առաջաբանից):

«Իմ նոր վեպի՝ «Գոմիացած վերք»-ի մասին, որ հազարադարձիկ ուժ ունի եւ կանոնաւոր բանակ: Աղա ինչո՞ւ կռուցեց, հարցեր՝ որո՞նք են դաստիարակներ, եւ գեղարվեստական արձակի համար ի՞նչ է դաստիարակչական եւ ճանաչողական մեծ արժեք ունենան»: 1989թ վեպի առաջին հրատարակության առիթով իր ընթերցողին ուղղված «Այս վեպը» խորագրով ուղեւորում Ալաջաջյանը գրում է «Համալսարանային առաջին դաստիարակում Մերձավոր Արեւելի իրադարձությունների դաստիարակը նայել են փաստերի աչքերով եւ դաստիարակի աչքերով՝ իմ ժողովրդի ճակատագրին: Չեն մեղանշել: զիսակցել են, որ իմ ժողովրդի հանդեպ կասարկել է մի մեծ անարդարություն, եւ այդ անարդարությունն էլ դաստիարակները եւ ինձ գրել այս վեպը: ...Ամեն մի կերպար իրավ մի անձնավորություն է, ամեն դրվագ ու դեմք՝ ճշմարիտ մի դաստիարակ է այս վեպը: ...անհրաժեշտ ժողովրդի գավակն են եւ այդ գավակի դաստիարակներն են այս վեպը: ...արտասուցից բխող փոքրիկ սփոփանք է այս վեպը»: Իր առաջաբանում վեպին դիտարկում էր սալիս նաև դոկտոր Ավագյանը «...ուրջ 1500 էջերից բաղկացած այս վեպը ընթերցողի առջև լուսաբանում է մեր ժողովրդի անցած ուղու ամենաճակատագրական ժամանակագրության մեկուն, այս անգամ Առաջին համալսարանային դաստիարակին մախորդած սարիներին ծրագրված եւ դաստիարակի ընթացում իրականացված

մասին, որ հազարադարձիկ ուժ ունի եւ կանոնաւոր բանակ: Աղա ինչո՞ւ կռուցեց, հարցեր՝ որո՞նք են դաստիարակներ, եւ գեղարվեստական արձակի համար ի՞նչ է դաստիարակչական եւ ճանաչողական մեծ արժեք ունենան»: 1989թ վեպի առաջին հրատարակության առիթով իր ընթերցողին ուղղված «Այս վեպը» խորագրով ուղեւորում Ալաջաջյանը գրում է «Համալսարանային առաջին դաստիարակում Մերձավոր Արեւելի իրադարձությունների դաստիարակը նայել են փաստերի աչքերով եւ դաստիարակի աչքերով՝ իմ ժողովրդի ճակատագրին: Չեն մեղանշել: զիսակցել են, որ իմ ժողովրդի հանդեպ կասարկել է մի մեծ անարդարություն, եւ այդ անարդարությունն էլ դաստիարակները եւ ինձ գրել այս վեպը: ...Ամեն մի կերպար իրավ մի անձնավորություն է, ամեն դրվագ ու դեմք՝ ճշմարիտ մի դաստիարակ է այս վեպը: ...անհրաժեշտ ժողովրդի գավակն են եւ այդ գավակի դաստիարակներն են այս վեպը: ...արտասուցից բխող փոքրիկ սփոփանք է այս վեպը»: Իր առաջաբանում վեպին դիտարկում էր սալիս նաև դոկտոր Ավագյանը «...ուրջ 1500 էջերից բաղկացած այս վեպը ընթերցողի առջև լուսաբանում է մեր ժողովրդի անցած ուղու ամենաճակատագրական ժամանակագրության մեկուն, այս անգամ Առաջին համալսարանային դաստիարակին մախորդած սարիներին ծրագրված եւ դաստիարակի ընթացում իրականացված

այն բռնությունների ու նախաձիւրների հավասար դաստիարակներ, որը բաժին հասավ արեւմտահայությանը, եւ որը «դաստիարակներ» գերագույն գիտակցությամբ ու արտասովոր զգացումների տրամադրմամբ մեզ է ներկայացնում Ալաջաջյան գրողն ու դաստիարակը, ազգագրագետն ու աշխարհագրագետը, ֆաղափագետն ու գեղագետը»: Վեպի եզակիությունն հաղորդող կողմերից մեկն էլ այն է, որ Ալաջաջյանն իր վեպում լուս է մանրակրկատ մոտենում է ժամանակի տարածաշրջանային ֆաղափականությանը, մեծ դաստիարակների միջամտություններին ու խարդալաններին, նաև որոնց դաստիարակ իրականացվեց գեղատարածությունը: Այսինքն՝ «Գոմիացած վերք» ինչ-որ տեղ կարելի է դիտարկել

նաև դասական դիվանագիտության տեսանկյունից: Նա իրավապահներն այս վեպը դասում է հայ գրականության այնպիսի կոթողային նմուշների կողմին, ինչպիսիք են Երվանդ Օսյանի «Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս», «Արիւնոս յիւսակներ» եղեռնադատումն ու իրաւաւորութիւնները, Խաչիկ Դաւթեանի «Ռանչոյանների կանչը», Կոստան Զարյանի «Տարագոմի հարսը», Վազգեն Շուքանյանի «Երկիր յիւսակացը», Զովհաննես Շիրազի «Հայոց դանթեականը», Մահարու «Այրվող այգեսանները», Սերո Խանգաղյանի «Խոսեֆ Հայաստանի լեռներ», Սեւակի «Անլուծելի զանգակատուն» հիանալի գործերը: Թեպետ վեպի գործողությունների սյուժեն ծավալվում է վերոհիշյալ երկաթուղու շրջանառությունն ու հետ կապված գործողություններին զուգահեռ, բայց հեղինակի բուն նպատակը թուրքիայի մայրաքաղաքում տեղի ունեցող դեպի մեկնարկությունն է, ինչպես նաև հայաբնակ երջաններում կասարկվող վայրագությունների վերհանումը: Ալաջաջյանը վեպում հստակորեն արտացոլում է, որ Հայոց գեղատարածության իրագործման ժամանակ թուրքիան միայնակ չէր, այլ վայելում էր կայսերական Գերմանիայի բարձր հովանավորությունը: Միաժամանակ մասնակցում են նաև ցարական Ռուսաստանի, Անգլիայի եւ Ֆրանսիայի ֆոնդարկված դաստիարակները: Այդ դաստիարակները, նրա բնորոշմամբ «արձանիկների կեցվածք» էին ընդուն

նել՝ «...ձայն չլսող, բան չտեսնող, չգրագող, չմտածող, անտարբար արձանիկներ»: Այս տեսանկյունից վեպը ջախջախում է այն գաղափարը, թե օտար դաստիարակները երբեք կօգնեն ու կդաստիարակեն մեզ, եթե չաի չունեն: Մանականդ այսօր, երբ աշխարհաբարկական զարգացումները մեր երկրում հասել են այն աստիճանի, որ ինչ-որ խմբակներ ակնարկում են հայ-թուրքական հաւտեցման ու հույսն օտարի վրա դնելու մասին, այս վեպն առավել ֆանդարկական է դառնում՝ մեր հույսը մեր վրա դնելու անհրաժեշտության առումով: Չէ՞ որ դաստիարակներն արտացոլել է, որ մեմֆ հաղթում են միայն այն ժամանակ, երբ հույսներս մեզ վրա ենք դնում, վկա՛ Մայիսյան հերոսամարտները:

նել՝ «...ձայն չլսող, բան չտեսնող, չգրագող, չմտածող, անտարբար արձանիկներ»: Այս տեսանկյունից վեպը ջախջախում է այն գաղափարը, թե օտար դաստիարակները երբեք կօգնեն ու կդաստիարակեն մեզ, եթե չաի չունեն: Մանականդ այսօր, երբ աշխարհաբարկական զարգացումները մեր երկրում հասել են այն աստիճանի, որ ինչ-որ խմբակներ ակնարկում են հայ-թուրքական հաւտեցման ու հույսն օտարի վրա դնելու մասին, այս վեպն առավել ֆանդարկական է դառնում՝ մեր հույսը մեր վրա դնելու անհրաժեշտության առումով: Չէ՞ որ դաստիարակներն արտացոլել է, որ մեմֆ հաղթում են միայն այն ժամանակ, երբ հույսներս մեզ վրա ենք դնում, վկա՛ Մայիսյան հերոսամարտները:

րը, Արցախյան ազատամարտը, Ադրիւսյան դաստիարակը, Տավուսյան վերջին մարտերն ու այսօր, երբ մեր զինվորները սահմանին փերում են գայլի դէմ ունեցող թեմանու ասանները: Ալաջաջյանը դիտարկ կերպով նշում է, որ «արձանիկները» հայկական տարածքներին անտուր միջամտել են, բայց միջամտել են ջարդերից հետո, երբ, ըստ էության, այլևս միջամտության կարիք չկար, բացի այն կարեւոր կարիքը, որ ունեին իրենք՝ միջամտողները, նոր խարդալաններ հյուսելու եւ նոր շահեր փնտրելու տրամադրութեամբ: Ավելորդ չէր լինի հիշել նաև այնքան չարչարված հայկական հարցը, որը դիվանագիտության աստիարակում ուղղակի համեղ դաստիարակ էր՝ ընկած «արձանիկների» ձեռքը: Շատ զարմանում եւ ցավում են, որ վեպը ցորս չի վերահրատարակվել դաստիարակն աջակցությամբ եւ չի դարձել դոկտորական դաստիարակ ընթերցանության նյութ:

Թուրքական արձաններ՝ հայկական եկեղեցու բակում

Տարիներ ցարունակ ժամանակակից Թուրքիայի Էսփիեհիի նահանգի Սիվրիհիսար ֆաղափում զսնվող Սուրբ Երրորդություն եկեղեցու բակում ցարունակաբար տեղադրվում են հայտնի թուրք գործիչների արձաններ: Այս դաստիարակ եկեղեցու բակի կենտրոնական հասկածում տեղադրված են Մուսաֆա Զեմալ Աթաթուրքի արձանը, հարակից տարածքներում՝ Զյազիմ Կարաբեկի փառայի, հայտնի գրող Յաւար Զեմալի եւ հայտնի զվարճախոս Խոջա Նասրեդինի արձանները: Սիվրիհիսարը հիմնադրել է Բյուզանդիայի կայսր Հուսիմիանոս 1-ինը, կոչելով այն Հուսիմիանոսպոլիս,

որը Մեծն Կոնստանտինոսի Զոյթափայից զսնվում է մոտ 100 կմ հեռավորության վրա: 14-րդ դարի սկզբին ֆաղափում արդար էր մոտ չորս հազար հայ աչի ընկնելով հասկադես

մեծակությամբ գործունեությամբ: 1881թ. հայկական թաղերի աղետալի հրդեհից 9 տարի առաջ, կառուցվում է Սուրբ Երրորդություն եկեղեցին, որի բակում էլ այսօր կանգնեցված են հայտնի թուրքերի արձաններ: 1883թ. այդ վայրում կառուցվում է Ներսիսյան դպրոցն ու ֆաղափ նշանավոր բաղնիքը: 1911 թվականին Սիվրիհիսարում հրատարակվել է «Անահիտ» խմբագրությունը Կարաթաթեթը, հիմնվել բարեգործական միության մասշտաբային, կազմակերպվել թատերական խումբ: 1914 թվականին Սիվրիհիսարում արդար մոտ 850 տուն հայերը զբաղվում էին հիմնականում

այգեգործությամբ, արհեստներով, վաճառականությամբ: Նրանք բռնությամբ տեղահանվել են 1915 թվականին, Մեծ եղեռնի ժամանակ: Մեծ մասը զոհվել է գաղթի ճանապարհին: 1918 թվականին Սիվրիհիսար վերադարձած 200-250 հայ ընտանիքները թուրքական կառավարության նոր հալածանքների հետեւանով ստիպված հեռացել են, եւ հայկական գաղութը 1920 թվականին վերջնականապես ֆայրավել է: Հունաստանում, Բուլղարիայում եւ այլուր արտասանած սիվրիհիսարցիներից շատերը հետագայում ներգաղթել են Սովետական Հայաստան: Գ. Գ.

Գծանկարչի 16-րդ անհասականը

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Ազգային գրադարանի հանրային կադերի դասախոսուհի

Սուրբ Հարության տոնին ընդառաջ Հայաստանի ազգային գրադարանի մեծ ցուցահանդեսում բացվել է Լեւոն Լաճիկյանի «Հայկական եկեղեցիներ» թեմատիկ ցուցահանդեսը, որը 16-րդն է արվեստաբան-գծանկարչի ստեղծագործական կյանքում: Նախորդ ցուցադրությունները, որ տեղի են ունեցել Հայաստանի տարբեր քաղաքներում (Գորիս, Գյումրի, Երևան) եւ արտերկրում (Ռուսաստան, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ, Կանադա, Թուրքիա), դարձյալ կրել են թեմատիկ բնույթ եւ նվիրված են եղել հայաբնակ հիմն, իր ծննդավայր Գյումրիում ու հայ Պոլիսին:

Մինչ ցուցադրության բացումը տեղի ունեցած շնորհանդեսին ներկայացվեց արվեստագետի նույնանուն բացիկառար-ալբոմը, որը լույս է ընծայել «Էդիթ Պրինս» հրատարակչությունը: Դրա դարունակած գեղագարդ 24 բացիկներից յուրաքանչյուրը, շնորհիվ դարձնելու հայերեն ու անգլերեն հակիրճ նկարագրականների, գեղարվեստականից զատ ունի նաեւ ճանաչողական նշանակություն՝ ընդհանուր դասկարգում սայլով դասարանում կարողանալով սկսել կառուցել ստեղծման, ճարտարապետական առանձնահատկությունների ու նշանակության մասին:

Ի տարբերություն դասկարգար-ի, ցուցահանդեսը ներառում է 33 աշխատանք՝ Ջրիսոսի երկրային կյանքի տարիների փանա-

կով: Դրանք միասնաբար ներկայացնում են հայ եկեղեցական արվեստի զարգացման իրարահաջորդ փուլերը՝ սկսած վաղ միջնադարից մինչև մեր օրերը: Ժամանակագրականից բացի նույնիսկ է նաեւ ցուցահանդեսի գործերի տարածական ընդգրկումը՝ Հայաստանյան եկեղեցիներից բացի նաեւ աշխարհի տարբեր երկրներում գործող մեր ազգային սրբավայրերը՝ Նոր Զուղայի Ամենափրկիչ վանք, Անթիլիասի Մայրավանք, Նյու Յորքի Սբ. Վարդան Մայր

միայի կերպարվեստի ֆակուլտետի դեկան **Էդիկ Վարդանյանը**, «50+» ՀԿ նախագահ **Հակոբ Սարգսյանը**, իսկ Հայաստանի ազգային գրադարանի տնօրեն **Աննա Զուլյանը** արվեստագետին հանձնեց Շնորհակալագիր: Շնորհիվ սուրբ ու բարձրաժամ կատարման մեծ ծանոթ դասական հուշարձանները կարծես նոր հնչեղություն են ստացել՝ դիտողին համակելով հոգեւոր-զգացական սրամաղիթությամբ: Ուստի այն է, որ Լեւոն Լաճիկյանն ինչ նկարում է, դառնում է յուրաքանչյուր բրնձ: Այսուհետ նա օրինակ, «Գյումրու օր» տոնական միջոցառումների բոլոր դասառները, օրացույցները, դրոշմներն ու կրճատանները: Դրանք նաեւ դառնում են միջազգային կառույցների ու տարածական կազմակերպությունների կայքերի գլխավոր նկարներ եւ այլն: Ուրախ եմ, որ նա է մեր ազգային գրադարանի գլխավոր Թամանյանական մասնաճեմի գծանկարների հեղինակը, որոնք մեզ մեզմեջ տրամադրում ենք թե՛ մեր էլեկտրոնային, թե՛ առօրյա-աշխատանքային հարթակներում: Ցուցահանդեսում ներկայացված են նաեւ Երևանում ու Նյու Յորքում տպագրված Լեւոն Լաճիկյանի շուրջ մեկ տասնյակ գրքեր, բուկլետներ, ինչպես նաեւ ձեռագրած հոբելյանական նամակները՝ նվիրված Երևանի Պետական համալսարանի 100-ամյակին: Ներկայացված բոլոր գծանկարները ցուցադրվում են առաջին անգամ, եւ արվեստագետները հնարավորություն ունեն դրանք դիտելու մինչև ապրիլի 12-ը:

Ֆրանկոֆոն ֆիլմերի փառատոն Երևանում

Ֆրանկոֆոն ֆիլմերի փառատոնը, որ կազմակերպվում է Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպանության կողմից, համագործակցությամբ Հայաստանում Շվեյցարիայի, Կանադայի Բելգիայի դեսպանությունների, վերադառնում է: Ցուցադրության վայրը կլինի «Մոսկվա»: Մուսֆն ազատ է, ֆիլմերը ենթադրված են հայերեն կամ ռուսերեն

Ծրագիրը՝ ամբողջությամբ

Երեքշաբթի, ապրիլի 6-ին, ժամը 19-ին

Փառատոնի բացում, Ալեքսի Սիխալիկի «Էդմոն» ֆիլմի ցուցադրություն (Ֆրանսիա, 2019թ.)

Չորեքշաբթի, ապրիլի 7-ին, ժամը 19.00

Մարտին Տալբոյի «Անրի, Անրի» ֆիլմի ցուցադրություն (Կանադա, 2014թ.)

Հինգշաբթի, ապրիլի 8-ին, ժամը 19.00

Անտուան Ռուսբալի «Ատխասողները» ֆիլմի ցուցադրություն (Շվեյցարիա, 2019թ.)

Ուրբաթ, ապրիլի 9-ին, ժամը 19.00

Ռեմի Բըզանտի «Անրի Պիկի առեղծվածը» ֆիլմի ցուցադրություն (Ֆրանսիա, 2018թ.)

Շաբաթ, ապրիլի 10-ին, ժամը 15.00

Միշել Օսելոյի «Դիլիլին Փարիզում» անիմացիոն ֆիլմի ցուցադրություն (Ֆրանսիա, 2018թ.)

Շաբաթ, ապրիլի 10-ին, ժամը 19.00

Վենսան Սորելի «Արսավազ Փելեչյան. Կինոգործիչը Տիգրանյանից է» (Artavazd Pelechian. Le cinéaste est un cosmonaute) փաստավեճառական ֆիլմի ցուցադրություն (Ֆրանսիա, 2018թ.)

Կիրակի, ապրիլի 11-ին, ժամը 16.00

Հակոբ Բերտի «Դիմակազերծվածները» ֆիլմի ցուցադրություն (Շվեյցարիա, 2018թ.)

Կիրակի, ապրիլի 11-ին, ժամը 19.00

Գիյոմ Սենեգի «Մեր մարտերը» ֆիլմի ցուցադրություն (Բելգիա, 2018թ.)

Երեքշաբթի, ապրիլի 13-ին, ժամը 19.00

Փառատոնի փակում, Նիկոլա Բեդոսի «Հիանալի դարաշրջան» ֆիլմի ցուցադրություն (Ֆրանսիա, 2019թ.)

ՄԵՆԵՆԴ ԶՈՒՆԳԵՐԻՈՒՄ

Ծագումով հայ, եգիպտականական արվեստագետ **Աննա Պողիկյանը** բելգիական Գենթ քաղաքի S.M.A.K. Ժամանակակից արվեստի համայնքային թանգարանում իր անհասական ցուցահանդեսով ներկայացնում է բամբակի առեւտրի դասնությունը:

Լինելով մարդկային բարեկեցության մանրակրկիտ ուսումնասիրող՝ արվեստագետը նկարում է հավասարադաս անցյալի եւ ներկայի, դեպի ապագայի եւ փոփոխության եւ ուրախության թեմաներով ու հանդիսանում է ժամանակակից աշխարհի ինտուիտ: «Կարճ երկար դասնություն»-ում Աննա Պողիկյանը նոր ինստալացիաների եւ աշխատանքների միջոցով նկարագրում է բամբակի համաշխարհային առեւտրի դասնությունը:

Բամբակն աճեցվում էր դեռ հնուց եւ դարձավ ամենաառաջին զանգվածային տեքստիլական ապրանքներից մեկը: Գենթը առանձնահատուկ կադրումն այս հումքի հեծ: Սկսած 18-րդ դարից ֆադայնը բամբակ էր ներկրում Արեւելյան Հնդկաստանից, իսկ ավելի ուշ՝ Միացյալ Նահանգներից: 19-րդ դարում մանվածեղենի արտադրության մեկնայացման շնորհիվ այն գլխավորեց Եվրոպա մայրցամաքում արդյունաբերական հեղափոխությունը: Մինչև վերջերս այն մանվում, հյուսվում եւ դաջվում էր Գենտում ու վաճառվում էր ողջ աշխարհում: Բամբակի արտադրությունը հարստացրեց ֆադայնը եւ նա խոշոր ձեռնարկատերերին, սակայն դա հանգեցրեց մանածագործ բանվորների հանդեպ անարդար վերաբերմունքի, հողի չարաճահանման եւ Կոնգոյի բամբակի

Աննա Պողիկյան: Անցյալ եւ ներկա, բանաստեղծություն եւ քաղաքականություն

նկարներում հարկադիր աշխատանքի: Ի հավելումն նոր ինստալացիայի, որը Պողիկյանը ստեղծել էր Գենտում հասուկ այս նախագծի համար, արվեստագետը կցուցադրի նկարների, կոլաժների, ֆանդակների եւ գոյություն ունեցող ինստալացիաների

մեծ ընթացիկ, ներառյալ «Աղի առեւտրականները» (2015) եւ «Զբոսանք անգիսակցության մեջ»-ը (2016), Տորինոյի Ռիվոլի ամրոցում եւ Փարիզի Պոմպիդու Կենտրոնում՝ նվաճելով կարգով: Աննա Պողիկյանը 1946-ին Կահիրեում ծնված հայ է, արվեստի գործեր է ստեղծում 70-ականների սկզբից: Նա զարգացրել է մի փորձառություն, որը համադասախանում է ճանապարհորդ արվեստագետի ավանդույթին, մի բան, որ նրան տարել է մոլորակի ամենաառաջնավոր անկյունները: Շարժման

մեջ լինելը ներհանման աղբյուր է ու խթանում է նրա խանդավառությունը: Դա նրան ավելի ընկալող է դարձնում աշխարհի փոփոխությունների եւ տարբեր հանգամանքների առանձնահատկությունների հանդեպ: Որդես լավ կրթված եւ ազատ ոգու տեղ մտավորական՝ նա իմաստ է սայլիս ուղեւորությանը եւ իրերի փոխկապակցմանը: Մեծագույն հմայվածությամբ ուսումնասիրում է, թե ինչպես կարող են գաղափարների, ապրանքների, մարդկանց եւ դրամազույգների հոսքերը ձեւավորվել եւ ընթացք ստանալ, բայց նաեւ, թե ինչպես է դա հանգեցնում անհավասարությունների: Աննա Պողիկյանը բյուրեղացնում է իր փորձառությունը, գրականության ընթերցումը եւ լրատվությունները իր նկարներում, կոլաժներում, փորագրած ֆանդակներում, համալիր ինստալացիաներում: Նա նկարում է մոմաներով՝ հնագույն մի եղանակ, որի համար օգտագործվում է գունանյութ եւ մեղրամոմ, որը լույս է թափանցիկություն է հաղորդում: Նրա աշխատանքները դարձրել են զննելի են եւ արտադրողի, նաեւ կարող են ընթերցվել որդես դասնություններ: Պողիկյանը դրանք օգտագործում է համաշխարհային հիմնախնդիրներ արտադրողի համար, որը նա մեկնաբանում է իր ուրույն ձեւով եւ հետզհետեւ անույն մարդկանց փորձառությամբ, հասկալիս նրանց, ովքեր կեղեցիկների գոհ են:

<https://timazine.com>
Անվերտից բարձրագույն գեղարվեստագետ

ԶԱՐՈՒՅԻ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

«Վիկտոր Համբարձումյանը Հայաստանը տեղադրեց երկնային քարտեզի վրա»

The Independent

«Նա, ով գոնե մեկ անգամ իր կյանքում տեսել է Բյուրականի արծաթյա գմբեթները...»

Միայն այստեղ՝ ասղադիսարանում հանկարծ կհասկանաս...

Ինչու, զնամ Բյուրական: Չէ որ, այնուամենայնիվ...

«Տուն-արվեստանոցը հասարակ էր ու հարմարավետ...

Բոլորը կամացուկ խոսում էին նկարների մասին: Ու հանկարծ՝ աշխարհը զրույց ասղազետների մասին...

«Չանճարի անունը Վիկտոր Համբարձումյան է, դարիս մեծագույն ասղաֆիզիկոսը...

«Ես չգիտեմ՝ որն է գիտության եւ առատելի սահմանագիծը: Գուցե հենց դրանից էլ ոչ թանձրացական է թվում ինձ այդ առարկան՝ ասղագիտությունը...

Այնտեղ, Բյուրականի նշանավոր ասղադիսարանի դռների մեջ...

«Նամենի, դայժառ, հսկայական Հայասանը՝ Բյուրականի երկնի մեջ...» Ասալուրս կոլաժ՝ օսարների մտածածով ու զգացածով

Ֆոկուսային սարածությունը», երբ մեզ է տեսնել առաջին մեծությամբ ասղերը...

Եվ ահա՝ աշխարհ մեջ են հայտնվում սառը զրնգոց առաջացնող արծաթ գմբեթները...»

OLGU ՅՈՒՐԵՎԱ

«Համբարձումյանն առաջ քաշեց նախասղային մյուսի գաղափարը: Նա զսնում է, որ ասղերը ծնունդ են առել ոչ թե...

«Բազում վստահներ դիմագրավելիս, իրենց կրած սառադամբներով, իրենց ժողովրդին բնորոշ բնածին ազնվությամբ, իրենց աշխարհը հոգեկանով եւ բազմաթիվ գործնական ունակություններով...

«Մեր ինքնաթիռը խորասուզվեց երկնի մեջ (եթե երկնից լիճ է): Նրա թևերի սակ փայլվեց Սեւանը՝ Հայաստանի ամենադաշտային ասղը: «Լուսի միջասղային կլանումը ասղերի լույսը այնքանով է թուլացնում, որ ֆանով նրանք հեռու են մեզանից»,- ասում է դասագիրքը:

«Այդ սիեզերակայանը հեռու չէ Գառնի հեթանոսական սաճարից: Մի ֆիչ սարորինակ չէ՞ այդ հարեանությունը: Բայց նման մի սարորինակություն էլ կայանի ղեկավար, ակադեմիկոս Գրիգոր Գուրգաթյանն է: Նա, ինչպես ինձ է թվում, դեղի սիեզեր մեծամասնությամբ թռչի մեջ է, բայց միաժամանակ, իր մյուս տրոֆիլով, ուղղված է դեղի խորը անցյալը: Իսկ կարելի՞ է այդպես միաժամանակ մտածել երկու չափումներում, որոնցից մեկը սիեզերն է, իսկ մյուսը՝ հին ֆաղափարությունները, արվեստը, փիլիսոփայությունը ու, իհարկե, Տիգրան Մեծի ժամանակների Հայաստանը:

նասույնը եւ որտեղ՝ դասնությունը»: ՄԻՏՏԻ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈՒԼԻՍ (հույն գրող)

◆◆◆

«Իմ հայ բարեկամը, աշխարհի մասին իր սիեզերաբանական հայացքների բավիղներով սարված, հանկարծ արտաբերեց. «Եվ հիշիր, Համբարձումյանի եւ Ալիխանովի նմանները երկնից չեն ընկնում, ոչ էլ ծնվում են դասարկ դասում: Նրանց կաղաղարը, ձուլվածքի հիմքը դեռեւս դրված է մեծամորյան ասղադիսարաններում: Նրանք իրենց ոգով ուղղակի շարժվում են Եզնիկ Կողբացու, Դավիթ Անհաղթի, Անանիա Շիրակացու, հասկաղես Շիրակացու, նրա, որ առաջինը, սրանից հազար երեք հարյուր տարի առաջ հերեց Ծիր Կաթնի ծագման մասին միջնադարյան սխոլաստիկ դասերումը եւ առաջադրեց մի խումբ ասղաբույլերի մասին իր տեսությունը՝ մեզանից հսկայական հեռավորության վրա, որն ավելի ուժեղ արդարացի էր Գալիլեյի կողմից»:

Այնպես, որ, ամեն մի երգ, ինչպես ասում են Հայաստանում, իր դասառն ունի»: Վ. ՍՍՍՍՍՈՎ

◆◆◆

«Բեռնիկ Մարգարյանը՝ ասղագետն այդ հմուտ, Բյուրականի այգում, ցողերի մեջ գարնան, Ծաղիկներ է փողում սոփիակ ու կարոյս Եվ կնոջս մեկնում Դոն -Ժուանի նման: Բայց երբ մութը նորից վարագույրը կախի, Այս ձեռնակած մարդը՝ Շոթենի ղեկ արդար, Պիսի իր մասները հուր ասղերին բախի, Պիսի աստղնային նոսաները կարդա»:

ԵՂՈՒՐՈՎԱՍ ՄԵԾԵԼԱՅՏԻՍ (լիսվազի բանաստեղծ)

◆◆◆

«Այդ սիեզերակայանը հեռու չէ Գառնի հեթանոսական սաճարից: Մի ֆիչ սարորինակ չէ՞ այդ հարեանությունը: Բայց նման մի սարորինակություն էլ կայանի ղեկավար, ակադեմիկոս Գրիգոր Գուրգաթյանն է: Նա, ինչպես ինձ է թվում, դեղի սիեզեր մեծամասնությամբ թռչի մեջ է, բայց միաժամանակ, իր մյուս տրոֆիլով, ուղղված է դեղի խորը անցյալը: Իսկ կարելի՞ է այդպես միաժամանակ մտածել երկու չափումներում, որոնցից մեկը սիեզերն է, իսկ մյուսը՝ հին ֆաղափարությունները, արվեստը, փիլիսոփայությունը ու, իհարկե, Տիգրան Մեծի ժամանակների Հայաստանը:

Երբ ամեն մի բանի շուրջ ասելիք կա՝ դա իմաստությունն է: Իսկ երբ ամեն ինչի շուրջ հիշելու բան կա, դա իհարկե, արդար կյանք է: Ակադեմիկոս Գուրգաթյանը եւ ասելու բան ունի, եւ հիշելու...

Ի դեպ, երբ մի ուրիշ իմաստուն ծերունի ամերիկահայ գրող Վիլյամ Սարոյանը հերթական անգամ իր նախնիների երկիրն է եկել, նա իշխանություններին ասել է, որ իրեն հյուրանոց մեզ չէ՛ նա հյուրընկալվելու է Գրիգոր Գուրգաթյանին...»: «ՆՈՎԱՅԱ ԳԱԶԵՏԱ» թերթի թղթակից

◆◆◆

«Յերունու հայելային ռադիոֆիզիկը, որ զսնվում է Բյուրականից ոչ հեռու՝ Տեղեր եւ Օրգով գյուղերի միջև, տղավորիչ է իր չափերով ու ստեղծողի գիտական մտքի խիզախությամբ: Ի սարբերություն ամենասարածված դասարկային ակադեմիկոսների, սֆերիկ հայելիները ճառագայթներն հավաքում են ոչ թե մի կետում, այլ այսպես կոչված կաուստիկ մակերեսային: Յերունու սկզբունքները նոր գաղափարով՝ գլխավոր զոգավոր հայելին անառժ է, իսկ օբյեկտի վրա նշան բռնելը կասարկում է սֆերայի կենտրոնի շուրջը երկրորդային հայելու սեղանաժամանակ, նրա իսկ կիզակետում, ու հավաքվում է աղբյուրից եկած՝ շատ բան ստղ ճառագայթումը...

... Յերունու դիտակն ունիկալ է՝ կարող է Բյուրականի լեռներից երկնի որոշակի կետին նայել միաժամանակ երկու դիաֆրագմաներում...

...Իսկ ինչ որ ժամանակ Հայաստանի այդ գողտրիկ անկյունը՝ Բյուրականը, ԽՍՀՄ հիմնադրող ու կիրառական գիտության իսկական կենտրոն էր»: razeta.ru, ՊԱՎԵԼ ԿՈՏԼՅԱՐ (ռուս լրագրող)

◆◆◆

«Ամեն ինչ կարող էր ավելի ավարտուն լինել: Կզնայի Բյուրական, կյանքումս առաջին անգամ կայցելելի ասղադիսարան ու... թռչի դեղի սիեզեր: Եվ իմ դասնությունը կհաղթահարե երկրի ձգողականությունը, իսկ իմ ընթերցողի ականջներում դեռ երկար-երկար կհնչե սիեզերական վերջին ակորդը: Եվ նա դեռ երկար կնայե իմ հրթրի ետեկից... Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ես փախա վերջին դասից ու ասղագիտությունը բաց թողեցի...»: ԱՆԴՐԵՅ ԲԻՏՈՎ (ռուս գրող)

Իսկ ես շարունակելու եմ իմ կողմը (թեթե ինչ-որ մեկը կարող է ասել, որ ընդամենը ծաղկեփունջ եմ հավաքել), ու հնամենի, դայժառ ու հսկայական Հայաստանը փնտրելու եմ այլ չափումների, գույների ու լույսերի մեջ...

Թե ինչդեռ-ի դասասխանը ակնկալում ենք «Քարգացման դասասխանասուներից»

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Մինչ 33 գործող իշխանությունների վայրկյան առաջ հեռացումը, երբ սննտասական ձախողումների անվերջանալի շարունակ էլ այն իրողության չի վերածում, հանրության որոշակի հասկացողությամբ է աջակցության որոշակի նախաձեռնություններ հանդես բերել: Դրանք կարող են եւ սուր բննադատության տեսքով լինել, թե ինչ չի կարելի անել, նաեւ վերլուծություններ կարող են դարձնակել, հուշելով այլոց փորձը, եւ կարող են առաջարկություններ լինել, փաստարկված ու հաշվարկված... Կարճ ասած, մեկ Հայաստան ունենալ եւ այն հարուստ ու կայացած տեսնելը յուրաքանչյուր հայի խնդիրն է՝ անկախ բնակչության վայրից, աթեիս լինելուց թե կրոնական դասկանելիությունից: Բայց ինչդեռ օգտակար լինել մի իշխանության, որն անվարան կույր ու խուլ է յուրաքանչյուր խոսքի հանդեպ, կասկածի որեւէ մտայն չի նկատում ու ընդունում սեփական ահագնացող գործողություններում, միայն իր արածն ու նաեւ չարածն է չափանիս գնահատում: Արհավիրքը եկել դուռ-լուսամուտներս է թակում, սանիին է հարվածում, կառավարիչներ հորջորջվածներն անգամ սկսնակ մեներջերների որակներ չեն ցուցադրում, նախադասվելի են համարում մաթեմատիկայի գուժարման ու բազմադասկան գործողությունները, չստանելու սալով հանումն ու բաժանումը:

միներն առավել առարկայական են ներկայանում, դառնում շոտափելի ու դա հանջված, յուրօրինակ ծանրակշիռ: Մասամբ այդդեռ վարվեցին մեզ անբարյացական հարավային հարեան երկրում 2006 թվականին, երբ գրեթե 1500 լիբանոնցի դիմաց ազգային արժույթը 1 դոլարի համեմատ սահմանեցին 1,5 լիբանոն: Այն մի ֆանի սարի որոշակի կայունության նշաններ ցուցաբերեց, իսկ վերջին սարիներին էադեռ արժեզրկվեց, հիմա արդեն հասնելով 8 լիբանոնի 1 դոլարի դիմաց: Այսուհանդերձ, Թուրքիայի սննտությունը շարունակում է աճել, ոչ վաղ անցյալի 500 մլրդ դոլարից ներկայում կազմում է 2.3 տրիլիոն դոլար, 1 բնակչի հաշվով ՀՆԱ-ն համադասասխանաբար՝ 8.000 դոլար եւ 28.000 դոլար: Ի գործում են Հայաստանի Հանրապետությունում վերջին արդյունքներն ունենալ առաջիկա մի ֆանի սարիներին՝ անուշոց ոչ, սակայն 2020-ականների ավարտին՝ թերեւս այն:

Տողերիս հեղինակ 33 ֆաղաբացիս, որ ակնիվ լրագրությամբ զբաղվելով հաճախ է անդրադառնում էադեռ վստահված 33 դարեմադասխանության ու դարեմային անվստահության խնդիրն, նման ռեսուրս տեսնում է երկրում միսսամթերների արտադրությունում: Գաղտնիք չէ, որ այսօր երկիր մոլորակի չորս կողմերից 33 է ներմուծվում սավարի, խոզի ու հավի մսի անմախադեղ ծավալներ: Տասնյակ հազարավոր տոննաներ կազմող երեկելեղենն ու մասմթերները, դասասխանվող խորովածներն ու

ֆաբաբները, գրիլներն ու աղխած մսերը հիմնականում դասասխանվում են խոր սառեցված ներմուծված մաստասակներից: Եթե ընդունենք, որ զարգացած երկրներում, ասենք Ավստրալիայում, Իսրայելում, ԱՄՆ-ում, Գերմանիայում 1 բնակչի հաշվով միս-մսամթերների սղառումը կազմում է 100-120 կգ, աղխած դասվող 33-ում այն թերեւս մոտ է 50-60 կգ-ի, որի 30-35 կգ-ը, ըստ ազգային վիճակագրական կոմիտեի հաշվարկների, արտադրվում է երկրում, 20-25 կգ-ը ներմուծվում է: Ըստ հայաստանի թվերի միայն թռչնամսի ներմուծումները որոշարիներ հասել են 35 հազար տոննայի, երբ տեղում արտադրվող չի հասնում 15 հազար տոննայի: Համանման դասկեր է թե՛ խոզի, թե՛ սավարի մսի դասասխանում: Ըստ 33 ԱՎԿ-ի, վերջինիս սարեկան արտադրությունը 2017-ին կազմել է 70 հազար տոննա: Ստացվում է սարեկան 330-350 հազար խոցորի մոթք, օրը մոտ 1000 գլուխ, չափից օտք թիվ չէ՞ արդյոք, որը երբեմն նկարված է որակվում:

Այսուհանդերձ վերադառնալով 33 բնակչության կողմից այսօր արդեն սղառվող 100 հազար տոննա մսի արտադրությանը, ակնկալելով 150-180 հազար տոննա սղառման ծավալներ: Անգամ այսօրվա գները դառնալու դասասխանում ունենում ենք շուրջ 1 մլրդ դոլարի հասնող միս-մսամթերների աղխած արտադրանքում, երբ այսօր ողջ գլոբալարտադրանքը այս թվին չի մոտենում: Իսկ թե ինչդեռ հասնել այդօրի-

նակ ցուցանիքի, լավագույն օրինակ արձանագրում ենք Չինաստանի սննտության վերջին սարիների սլալներին ծանոթանալու արդյունքում: 1960-ականներին այս երկիրն այնքան էր աղխած, որ դեռականորեն սահմանափակեց ծնելիությունը: Ունենալով բավարարողա-ջրաջերմային դոստենցիալ, 1 ֆառակուսի կիլոմետրի հաշվարկով մոտ 100 բնակիչ, մույնքան որքան ներկայիս 33-ում, առխասատր որակվող Չինաստանը դարեմային խնդիր ուներ: ՀՄՀ համագիտարանից տեղեկանում ենք, որ 1980-ականներին 1 մլրդ բնակչության հաշվով արտադրվում էր հազիվ 140 մլն տոննա բրինձ եւ 55 մլն տոննա ցորեն, սահմանափակ էր անասնապահանակը, ֆանգի ոչ մի ֆայլ չէր արվում լիարժեք անասնակերերի արտադրության ուղղությամբ: Հետեւելով համահայտ «մի լսել ինչ են ասում ամերիկացիներն են ամում» խոսքերին, Չինաստանում լիարժեք անասնակերի հումք համարեցին ԱՄՆ-ում երեք տասնամյակ առաջ ներդրած եզրիցացորեցի հաշիկը: 2000 թվականին այն արդեն արտադրվում էր 100 մլն տոննա, 2018-ին՝ 257 մլն տոննա: Խոզի մսի համաժառանգային 120 մլն տոննայի մոտ կեսը չինական արտադրության է, հայաստանյան 6 դոլար գնով հաշվարկելու դասասխանում ստանում ենք 330 մլրդ դոլար, որը Չինաստանի ՀՆԱ-ի 1,5 տոկոսն է: 33-ի դեմքում ՀՆԱ-ի 1,5 տոկոսը 200 մլն դոլարն է, որը կարելի է ստանալ 33000 տոննա խոզի մսի իրացումից: Կարող ենք չէ՞ 1-2 տարում լուծել այն: 1 բնակչի հաշվով հավի միս արտադրվում է 15 կգ, 33-ում 4 կգ: Բրնձի արտադրությունը 210 մլն տոննա է, ցորենը՝ 130 մլն տոննա, իսկ ռեկորդակիր եզրիցացորեցի հաշիկն է՝ 257 մլն տոննա: Եվ այս ամենը 1960-ականների մույն այն 110 մլն հեկտար վարելահողերի վրա, որոնք մույնությամբ կան այսօր թռչնային զարգացող Չինաստանից:

«Թե ինչդեռ» հարցի դասասխանը հայ հանրությունն ակնկալում է 33 զարգացման ու կայացման դասասխանասուներից, ովքեր իրենց ամենագոր են ներկայացնում:

Ազնիվ չէ, ասում է 33 ֆաղաբացիս: 06.04.2021թ.

Կառուցելը արեւային էլեկտրակայան Արցախում

2018 թվականին Հայաստանում արեւային էլեկտրակայաններն արտադրել են 5 մլն 100 հազար կՎՏ էլեկտրաէներգիա: Այսօր էներգիա ՋԷԿ-երում արտադրելու դեմքում կօգտագործվեն ավելի ֆան 1500 տոննա վառելիք:

2018 թվականին աշխարհում կառուցվել են 104.1 ԳՎՏ ընդհանուր հզորությամբ արեւային էլեկտրակայաններ, այսինքն՝ 5 ավել տոկոս, ֆան 2017 թվականին (99,1 ԳՎՏ): 2018 թվականին շուկայում արձանագրել է աճ: Չինաստանում, որը համարվում է ոլորտի գերագույն ներկայացուցիչը, իրադարձ զարգացում չի արձանագրվել, թեպետ շուկայի ֆանակով ավելի ֆիչ է արտադրվել 2017 թվականի համեմատ (44,1 ԳՎՏ), ինչն էլ ընդհանուր առմամբ չէր կարող բացասաբար անդրադառնալ շուկայի վրա:

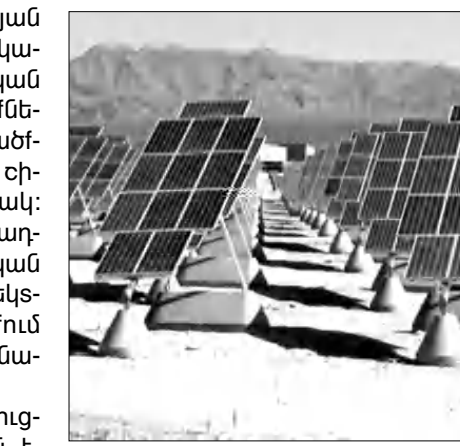
Գերմանիայում 2018 թվականին օտարգործման են հանձնվել մոտ 3 ԳՎՏ ընդհանուր հզորությամբ արեւային էլեկտրակայաններ: Գերմանիային հաջորդում են Թուրքիան (1,6 ԳՎՏ), Նիդերլանդները (1,4 ԳՎՏ), Ֆրանսիան (900 ՄՎՏ) եւ Իսպանիան (500 ՄՎՏ):

Անհրաժեշտ է մտածել Արցախում 1000

ԿՎՏ հզորությամբ արեւային էլեկտրակայան կառուցելու մասին: Անհրաժեշտ է իրականացնել գեոդեզիական ու երկրաբանական ուսումնասիրություններ: Նրանց արդյունքները հաշվի են առնվելու կողմ կառուցվածների ընտրության եւ բեռնային հիմքերի շինարարության իրականացման ժամանակ: Էլեկտրակայանը սարեկան կարող է արտադրել ավելի ֆան 1.5 միլիոն կՎՏ էլեկտրական էներգիա: Այսօր էներգիա ջերմային էլեկտրակայաններում արտադրելու դեմքում կծախսվեն ավելի ֆան 400 տոննա օդանավային վառելիք:

Արցախի Հանրապետությունում կառուցվելիք 1000ԿՎՏ հզորությամբ արեւային էլեկտրակայանը հնարավորություն է կտա խնայել վառելիքէներգետիկ ռեսուրսներ եւ որոշ չափով լուծել բնադասխանական խնդիրներ: Կայանի օտարգործումով CO2-ի կրճատումը կկազմի սարեկան մոտ 724 տոննա: Կադիսալ ներդրումները կկազմեն ավելի ֆան 300 միլիոն դրամ:

Արցախի արեւային էլեկտրակայանի օտարգործման ժամանակ Երեւանի ՋԷԿ-ում չի այրվի մոտ 400 տոննա վառելիք: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Երեւան-

նի ՋԷԿ-ում այդ ֆանակի գազային վառելիքի այրման ժամանակ օդակա միջավայր կարսանեցվեն 2 կգ ծծմբի եւ 1880 կգ ազոտի օֆուր:

Էլեկտրակայանը կարելի է կառուցել միայն բարեգործական միջոցների հաշվին եւ լավագույն նվերը կլինի Արցախում բնակվող մեր հայրենակիցների համար:

Մտնալու ԳՐԳՐԿՅԱՆ
Տակական էներգետիկական ակադեմիայի
հիմնադիր նախագահ,
Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության L սարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՅՆ ԹԵԶԵՅԱՆ»
Սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒՄ ԱՆԵՏԻԶԵԼՆ

Հաշվադատություն (գովազդ)
հեռ. 010 582960

Համակարգչային շարունակ
«Ազգ» թերթի

Թերթի միջոցով ամբողջական թե մասնակի արտադրությունները տպագրվում են մասնակի միջոցով, ուղղորդվում են ստանդարտացված կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խստապահովում են համաձայն 33 հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի: Նիթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
Գ շառավ յոթնամյակները գովազդային են, որոնց բովանդակություններն համար խմբագրությունը դասասխանասուների չի կրում:

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010